

Stora Boda - Kocktorp

**Fornlämningarna L1985:743, L1985:1811, L1985:1212, L2026:3111 & L2926:3112,
fastigheterna Stora Boda 1:3 mfl, Björkviks socken, Katrineholms kommun,
Södermanlands län. Arkeologisk utredning.**

Patrik Gustafsson Gillbrand

Sammanfattning

I juni år 2026 utförde Sörmlands Arkeologi AB en arkeologisk utredning mellan Stora Boda och Kocktorp, Björkviks socken, Katrineholms kommun, Södermanlands län. Bakgrunden var att Vattenfall Eldistribution AB planerar att markförlägga elkabel som en förnyelse av elnätet i området. Det aktuella området är kuperat och ligger på nivåer mellan 30 och 55 meter över havet.

Den arkeologiska utredningen kom att beröra en lägenhetsbebyggelse och en boplats som båda utgör fornlämning (L1985:1212 & L2026:3112). Därtill finns en fyndplats och en hägnad som utgör övrig kulturhistorisk lämning (L1985:1811 & L2026:3111) och slutligen finns en uppgift om en stensättning (L1985:743) med ingen antikvarisk bedömning.

Rapporten laddas ned via
www.sormlandsarkeologi.se

eller beställs från

Sörmlands Arkeologi AB
Tideliussgatan 37
118 69 Stockholm

mail@sormlandsarkeologi.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg
Kart- och ritmaterial: Patrik Gillbrand

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

© Sörmlands Arkeologi AB
Nyköping 2026

Innehåll

Sammanfattning 2

Inledning 4

Syfte 4

Genomförande 4

Resultat 5

Referenser 6

Administrativa uppgifter 7

Bilagor 8

Bilaga 1. Utdrag ur Sverigekartan med utredningens belägenhet. Skala 1:1 000 000

Bilaga 2. Utdrag ur Terrängkartan med utredningens belägenhet. Skala 1:50 000

Bilaga 3. Utdrag ur Fastighetskartan med utredningsområdet samt fornlämningsbilden enligt KMR (2026-06-18) utmarkerade. Skala 1:10 000

Bilaga 4. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med utredningsområdet vid L1985:1212 samt påträffade lämningar (KMR 2026-06-18) utmarkerade. Skala 1:1 000

Bilaga 5. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med utredningsområdet vid L2026:3112 mfl lämningar intill Kocktorp (KMR 2026-06-18) utmarkerade. Skala 1:1 000

Bilaga 6. Lämningens beskrivningar

Bilaga 7. Fotodokumentation

Inledning

Sörmlands Arkeologi AB har utfört en arkeologisk utredning 2026-06-15 inom fastigheterna Stora Boda 1:1 och 1:3, Lilla Boda 1:1, Vedeby 1:5 och 6:1, Hjortensberg 1:1, Åsätter 1:4 samt Ulvstorp 1:3, Björkviks socken, Katrineholms kommun, Södermanlands län (bilaga 1-5).

Utredningen utfördes med anledning av att Vattenfall Eldistribution AB planerar att nedlägga en ny 24 kV (kilovolt) markförlagd elkabel som del i en förnyelse av elnätet inom ett större område i Björkvik. Schaktning kommer att ske med maskin längs med mestadels befintliga vägar, åkerkanter och inom öppna ytor. Schaktens bredd kommer vara cirka 0,6 meter och ha ett djup på 1 meter. Därutöver ska 15 nya nätstationer anläggas i samma område. Arbetet planeras att färdigställas under år 2028 enligt muntlig uppgift från Vattenfall (2026-03-25).

Utredningsområdet var cirka 2,4 kilometer långt, mellan 7 och 45 meter brett, dock vanligen mellan 10 och 20 meter, vilket motsvarar drygt 5 hektar. Det aktuella landskapsutsnittet ligger inom den centrala sjöplatån med en kuperad topografi beläget på nivåer mellan 30–55 meter över havet. Norra delen berörde en till stora delar uppodlad dalgång där Skarendalsån rinner i östlig riktning. Marken karaktäriseras här av lera och morän. Söder därom stiger topografin till att bilda ett skogbeväxt höjdparti som till stora delar består av berg och stenig morän. Södra delen utgörs av en sluttning som ansluter till ytterligare en uppodlad dalgång med sandiga, siltiga och leriga jordar (SGU, jordartskartan). Enligt gällande kunskap om strandförskjutning var det aktuella området tillgängligt för bosättning någon gång mellan 6000 och 7000 f.Kr. (SGU, strandförskjutningsmodell).

I anslutning till utredningskorridoren finns lämningar från stenåldersavsnittet, bronsålder/äldre järnålder samt nyare tid (bilaga 3). Vid Kocktorp samt vid Stora Boda finns sedan tidigare kända lösfynd i form av två stenyxor från företrädesvis mellanneolitikum B (L1985:1811 & L1985:857). Det finns dock en möjlighet att det rör sig om en och samma yxa, men med två föreslagna fyndplatser (KMR). Öster om Stora Boda finns två stenblock med skålgropar (L2021:3826 & L2021:3824), en stensättning (L2021:3825) samt två osäkra stensättningar (L2021:3823 & L2021:3827). Strax nordväst om Kocktorp finns även en obekräftad uppgift om ytterligare en möjlig stensättning (L1985:743). Den kan dock ha tagits bort på 1960-talet i samband med anläggandet av en granplantering. Centralt inom ledningssträckan finns resterna efter en lägenhetsbebyggelse, ett soldattorp (L1985:1212), med belägg från 1686 enligt KMR. Därtill angav utredningsområdets topografiska förutsättningar att det kunde finnas ytterligare tidigare okända fornlämningar.

Med anledning av detta fattade Länsstyrelsen i Södermanlands län beslut om att en arkeologisk utredning (Ist dnr 431-5171-2025) skulle utföras enligt 2 kap. 11 § i Kulturmiljölagen (1988:950). Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Patrik Gustafsson Gillbrand. Vid fältarbetet deltog även Lars Norberg. Båda är verksamma som arkeologer vid Sörmlands Arkeologi AB. Ansvarig för kostnaden var Vattenfall Eldistribution AB.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om okända fornlämningar berörs av planerat företag. Därtill skulle utredningen identifiera, motivera och antikvariskt bedöma samt preliminärt avgränsa både kända och nyupptäckta lämningar inom utredningsområdet. Resultaten från utredningen ska kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten ska också kunna användas som underlag i företagarens planering.

Genomförande

Innan fältarbetet påbörjades genomfördes en mindre kart- och arkivstudie vilken inkluderade en genomgång av tidigare kända fornlämningar (KMR), samt topografiska, geologiska och paleogeografiska kartor över området (Lantmäteriets & Statens Geologiska Undersökningars digitala karttjänster). Vidare har äldre kartor via Lantmäteriets tjänst Historiska kartor studerats såsom Ekonomiska kartan från år 1958 och Häradskartan från år 1897-1901 (RAK) samt en karta över delning av skog från år 1736 och Geografisk avfattning från år 1677 (LMA). Genomgången av kartmaterialet gjordes primärt för att få en uppfattning om förutsättningarna för förhistorisk och historisk bebyggelse samt för att påvisa indikationer om fornlämningar inom området.

Därefter genomfördes en inventering av hela utredningsområdet med utgångspunkt i den utförda kart- och arkivstudien. Syftet var att klargöra eventuella förekomster av ovan mark synliga form- och kulturhistoriska

lämningar samt identifiera möjliga fornlämningar i form av boplatslägen. I samband med inventeringsinsatsen rensades markskador och dikesslänter av intresse för hand med skärslöv inom utredningskorridoren. Framkomna fynd dokumenterades, lades i fyndpåse och återdeponerades på plats.

Inga sökschakt grävdes i samband med den arkeologiska utredningen eftersom arbetsområdet visade sig vara allt för smalt vid de arkeologiskt intressanta platserna för föreslagen metod. Vanligen låg yttre gräns för utredningsområdet en knapp meter utanför vägdikets bakslänt. Stora delar av utredningssträckan utgjordes dessutom av mycket stenrika marker utan indikationer på fornlämningar eller möjliga sådana. Därtill visade det sig att inom hälften av sträckan (cirka 1175 meter av 2400 meter) hade elkablar och bredband nyligen markförlagts i schakt, som fortfarande var synliga vid tiden för fältarbetet (bilaga 5-7).

Dokumentation skedde digitalt med RTK-GPS samt beskrevs i text. Ett representativt urval av miljöer och lämningar fotograferades med hjälp av digitalkamera. Inga fynd samlades in i samband med den arkeologiska utredningen.

Resultat

Resultatet av den arkeologiska utredningen sammanfattas inledningsvis i en **Resultattabell** med tillhörande översiktskarta (figur 4-5). I följande Resultattabell har *Lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning*. Version 5.0, 2021-02-01 (RAÄ) utgjort utgångspunkt vid indelning av lämningstyp och antikvarisk bedömning.

Vidare har samtliga bedömningar gjorts i enlighet med instruktioner från Länsstyrelsen i Södermanlands län, som även avgör vilka åtgärder som behöver vidtas i varje enskilt fall. Därefter följer en översiktlig text av resultatet. Detaljerade beskrivningar av lämningar redovisas i bilaga 4-6. Foton med exempel på miljöer och lämningar redovisas i bilaga 7.

Resultattabell

Lämningsnummer	Lämningstyp	Källa	Antikv. bedömning
L1985:743	Fornlämningsliknande lämning	Kart- och arkiv/Inventering	Ingen antikvarisk bedömning
L1985:1811	Fyndplats	Kart- och arkiv/Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
L1985:1212	Lägenhetsbebyggelse	Kart- och arkiv/Inventering	Fornlämning
L2026:3111	Hägnad	Kart- och arkiv/Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
L2026:3112	Boplat	Inventering/handgrävning	Fornlämning

Vid den arkeologiska utredningen lokaliserades sammanlagt tre lämningar inom utredningsområdet. Därtill besiktigades ytterligare två lämningar i nära anslutning till arbetsområdet. En lägenhetsbebyggelse och en boplat utgör *fornlämning* (L1985:1212 & L2026:3112). En fyndplats och en hägnad består av *övrig kulturhistorisk lämning* (L1985:1811 & L2026:3111). Vidare finns en uppgift om en stensättning (L1985:743), som har *ingen antikvarisk bedömning*.

Begreppet *fornlämning* inbegriper lämningar efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna (Kulturmiljölagen 1988:950 2 kap).

En lämning som inte uppfyller alla kriterier för att bedömas som fornlämning kallas för *övrig kulturhistorisk lämning*. De omfattas inte av det direkta skyddet i 2 kap i kulturmiljölagen (1988:950), men att hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön bör visas samt att skador på kulturmiljön ska undvikas eller begränsas.

Ingen antikvarisk bedömning är en lämning som är helt undersökt, borttagen utan villkor eller förstörd. Bedömningen gäller även om den är registrerad utifrån en uppgift utan att vara bekräftad i fält, om den utgår på grund av felregistrering eller är överförd till en annan lämning. Med andra ord finns den inte längre kvar och omfattas därmed inte längre av det direkta skyddet i 2 kap i kulturmiljölagen (1988:950).

Markanvändningen inom utredningsområdet har inte varierat i någon större utsträckning under de senaste 400 åren enligt det äldre kartmaterialet (LMS Akt C13:29 & C5-173:2 samt RAK-id J112-66-221, J133-9G4h57 & J133-9G5h57). Området har i historisk tid legat under Åsäter respektive Vedeby. I den sydligaste delen av

utredningsområdet finns Kocktorp som enligt kartmaterialet hette Åsätertorp under 1600-talet. Under 1700-talet benämndes gården för både Åsätertorp och Kocktorp. Det senare har, enligt Häradskartan från sekelskiftet 1900, varit gårdens namn sedan dess.

I den norra dalgången finns gårdarna Lilla och Stora Boda, båda med belägg från mitten av 1500-talet (Janzon 2013, s. 49). Under 1600-talet utgjorde Stora Boda ett sergeantboställe. Efterleden Boda kan gå tillbaka till en tid då platserna ursprungligen fungerade som fäbodan, möjligen med medeltida anor (Schnell 1963, s. 25 & 34).

Söder därom finns gården Hjortensberg som äldst är belagd på Häradskartan, men då som Sandstugan (RAK-id J112-66-22). Enligt Ortnamnsregistret kallades gården även för Västra Sandstugan (Isof), vilket också är det namn som finns utmarkerat på Ekonomiska kartan från 1957 (RAK id J133-9G5h57). På 1700-talskartan fanns ingen bebyggelse på platsen, som då bestod av äng och hage (LMA C5-173:2).

Cirka 300 meter söder om Västra Sandstugan/Hjortensberg återfinns soldattorpet L1985:1212. Torpet kan ha hetat Sandstugan och ska ha utgjort Rote 0127 Vedby, Sörmlands Regemente, som omnämns för första gången 1686 enligt Evert Wahlbergs forskning (Krigsarkivet). På Häradskartan finns två byggnader utmarkerade på platsen och förkortning St, det vill säga soldattorp (Rak-id J112-66-221). På en karta från år 1736 finns en hussymbol för ett soldattorp med förklarande text utmarkerade på platsen (LMA C5-173:2). Torpet verkar sålunda inte ha något uttalat namn enligt kartmaterialet. På den omnämnda 1700-talskartan finns en symbol för en gård med namnet Sandstugan belägen cirka 70 meter väster om soldattorpet. Gården finns förövrigt även utmarkerad på en karta från 1677, dock inte som soldattorp (LMA C13:29). Idag finns ingen bebyggelse kvar på platsen och saknas även på Häradskartan. Det kan betyda att enheten lades ner runt sekelskiftet 1800, emedan soldattorpet fanns i bruk i ytterligare 100 år.

Platsen för soldattorpets boningshus, enligt Häradskartan (Rak-id J112-66-221), har på markerats med en skylt av hembygdsföreningen med texten *Knekttorpet*. Intill finns en körväg i nord-sydlig riktning. Strax öster därom finns en stenmur som i stort sett går i öst-västlig riktning. Cirka 40 meter från skylt, i anslutning till muren, finns en husgrund efter en ekonomibyggnad, även den utmarkerad på Häradskartan. Cirka 40 meter nordöst om den senare bebyggelselämningen finns resterna efter en jordkällare som också den ingår i miljön. *Fornlämning*.

Vid inventeringstillfället kunde inte boningshuset beläggas okulärt. Platsen har skadats i samband med utvidgning av intilliggande åker samt vid vägförbättrande åtgärder. Vidare har platsen även fungerat som ett upplag för röjningsten. Därtill var utredningsområdet allt för smalt för att det skulle vara möjligt att sökschakta efter lämningar.

I anslutning till den södra dalgången påträffades en boplats belägen i en hagmark nordväst om Kocktorp (L2026:3112). Inom ytan fanns flera mindre markskador med blottad sand i vilka det påträffades slagen kvarts och mylonit samt ett bränt ben. I anslutning till fynden noterades även skärvig sten. Genom platsens topografi tillsammans med fyndens utbredning kunde lämningen preliminärt avgränsas och bedöms som *fornlämning*.

Strax norr om boplatsen finns en hägnad/stenmur från senare tid (L2026:3111), som går att knyta till en tidigare åker som finns utmarkerad på Ekonomiska kartan från mitten av 1900-talet (RAK-id J133-9G4h57). Lämningen utgör *övrig kulturhistorisk lämning*.

Intill och strax norr därom finns en uppgift om en fornlämningsliknande lämning i form av en stensättning (L1985:743). Den kunde dock inte beläggas i vid fältbesöket. Marken var starkt stenbunden och generellt stökig till sin karaktär, vilket möjligen kan hänga ihop med att ytan tidigare utgjort en granplantering (se ovan). Bedömning kvarstår dock som *ingen antikvarisk bedömning*.

Strax väster om Kocktorp i åkermarken finns sedan tidigare en fyndplats L1985:1811, *övrig kulturhistorisk lämning*. Fyndet ska enligt uppgift bestå av stridsyxa från mellaneneolitikum B (se ovan). Vid fältbesöket kunde emellertid inget av arkeologiskt intresse iakttas. Bedömning kvarstår.

Referenser

Digitala Fastighetskartan. (Lantmäteriet). *Fastighetskartan med höjdkurvor*. Södermanlands län, Gävle.

Janzon, Kaj. 2013. *Det medeltida Sverige* (DMS). Band 2 Södermanland, 3 Jönåkers härad, Nyköpings stad.

Riksarkivet. Stockholm.

Evert Wahlbergs forskning om indelta soldater vid Södermanlands Regemente. Krigsarkivet (2026-08-07). <https://soldatregister.p10.se>.

KMR. *Kulturmiljöregistret/Fornsök, Riksantikvarieämbetet*. Datauttag Södermanlands län (2024-10-11), Södermanlands län (<https://app.raa.se/open/fornsok/>).

Lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning. Version 5.0 (2021-02-01). Riksantikvarieämbetet. (www.raa.se/fornreg).

SGU. *Sveriges geologiska undersökning. Kartvisare, Jordarter. 1:25 000-1:100 000*. <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-jordarter-25-100.html>. Besökt 2026-06-18

SGU. *Sveriges geologiska undersökning. Kartvisare, Strandförskjutningsmodell. 7000 & 6000 Cal BP*. <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-strandforskjutningsmodell.html>. Besökt 2026-06-18.

Schnell, Ivar. 1963. *Björkviks socken. Södermanlands hembygdsförbunds sockenbeskrivningar för hembygdsundervisning. Nr 18*. Nyköping.

Terrängkartan, Geografiska Sverigedata (GSD). Södermanlands län. Kartförlaget, Gävle. 2013.

Arkiv

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMA)

Akt C13:29. Hovstad nr 1. Geografisk avfattning. Av förbuden skog till Nyköpings slott reparation. 1677

Akt C5-173:2. Vedeby nr 1-3. Delning av skog. 1736

Rikets allmänna kartverks arkiv (RAK)

RAK id J133-9G4h57 Ekonomiska kartan, Bjärsätter, 9G4h57. År 1957.

RAK id J133-9G5h57 Ekonomiska kartan, Hönebäck, 9G5h57. År 1957.

RAK id J112-66-221 Häradskartan, Björkvik. År 1897-1901.

Ortnamnsregistret, Institutet för språk- och folkminnen (Isof)

<https://www.isof.se/namn/ortnamn/vara-ortnamnssamlingar/ortnamnsregistret>

Besökt 2026-06-18

Administrativa uppgifter

Projektnummer Sörmlands Arkeologi AB: 2601

Uppdragsnummer: 202600356

Länsstyrelsens dnr: 431-5171-2025

Tid för undersökningen: 2026-06-15

Personal: Patrik Gustafsson Gillbrand & Lars Norberg

Län: Södermanland

Kommun: Katrineholm

Socken: Katrineholm

Fastighet: Stora Boda 1:3 mfl

Lämningsnummer: L1985:743, L1985:1811, L1985:1212, L2026:3111, L2026:3112

Belägenhet: N 584392 E 6524011

Koordinatsystem: SWEREF99 TM

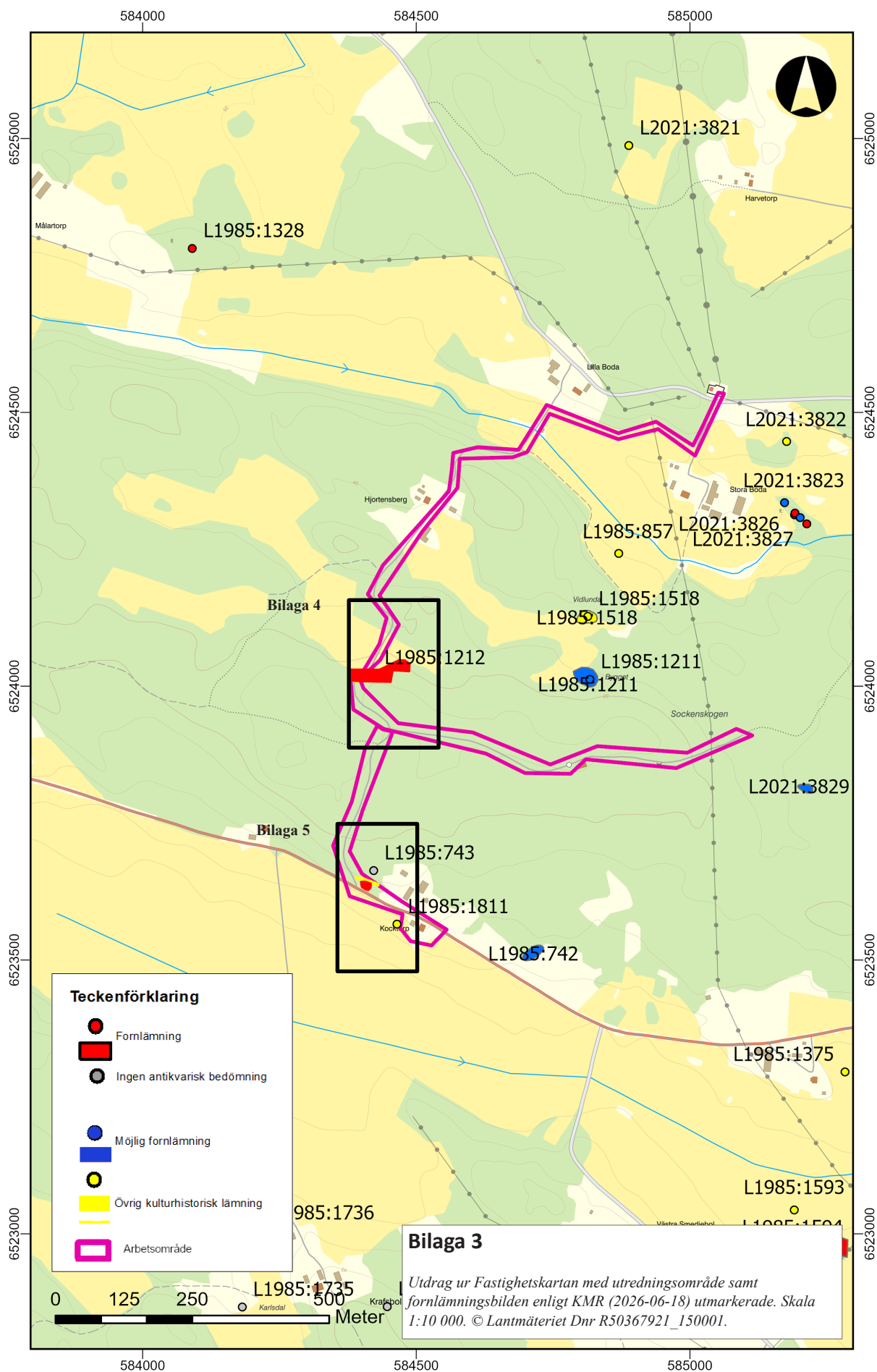
Höjdsystem: RH 2000

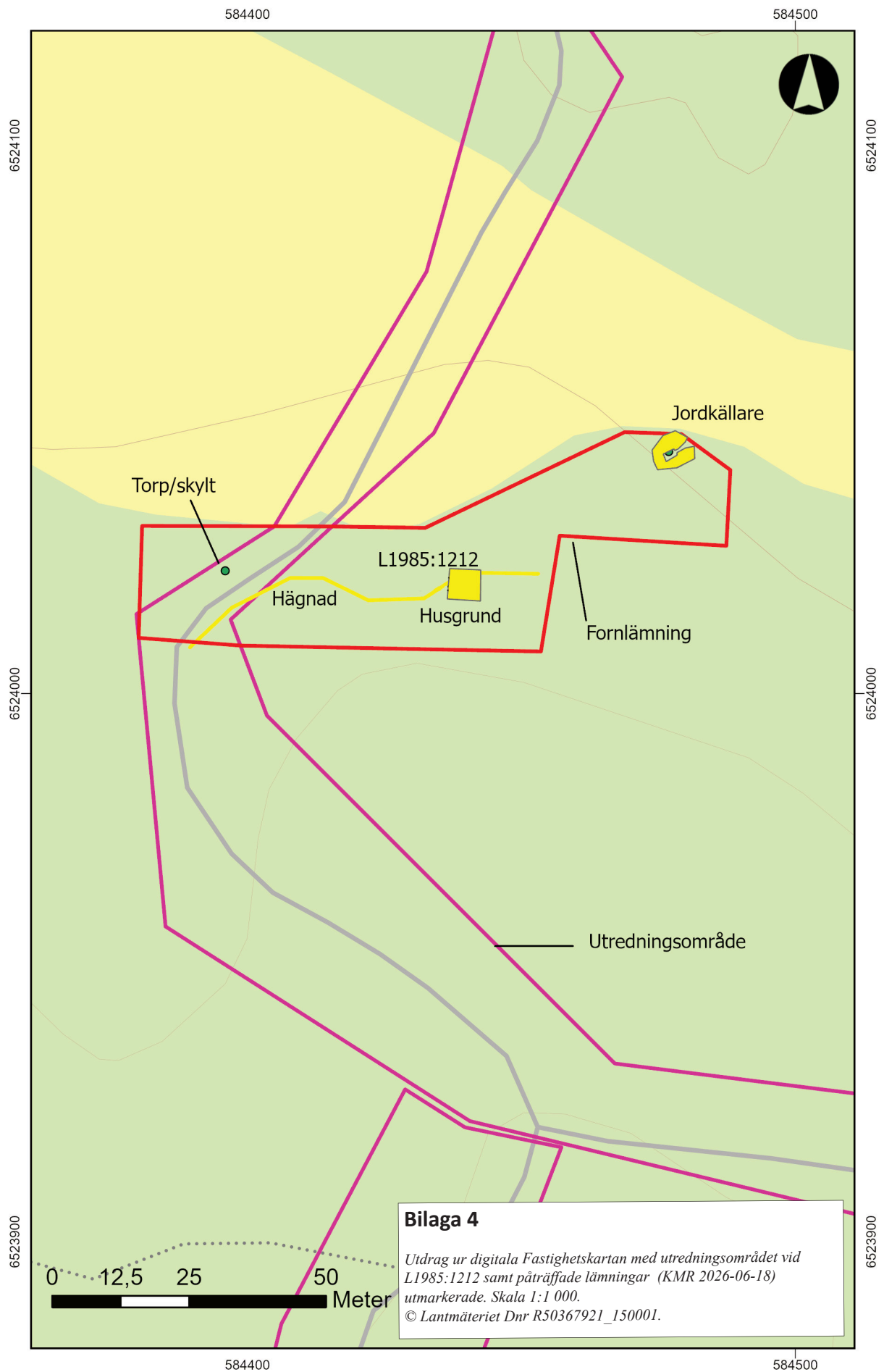
Undersökt yta: Cirka 5 000 m²

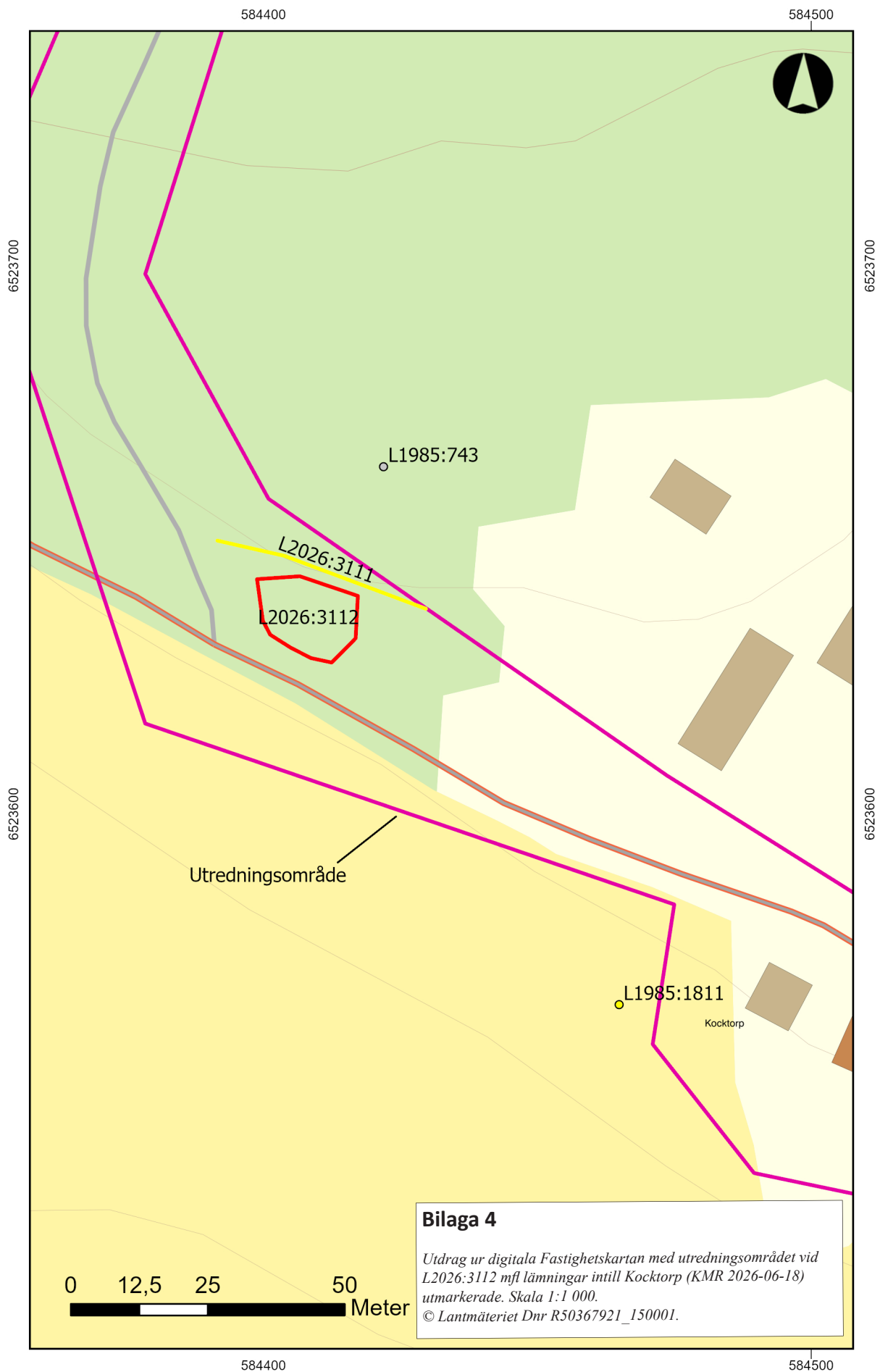
Inget analogt dokumentationsmaterial utöver rapporten föreligger. Digital dokumentation förvaras hos Sörmlands Arkeologi AB i väntan på meddelande från ATA angående rutiner för leverans av digitalt material. Inga fynd tillvaratogs.

Bilaga 6. Lämningsbeskrivningar

L1985:743

Fornlämningsliknande lämning. Stensättningsliknande enligt uppgift. Påträffades ej vid inventering 1985. Enligt tidigare uppgift planterades området med gran på 1960-talet, varvid lämningen troligen förstördes. *Ingen antikvarisk bedömning.*

L1985:1811

Fyndplats för båtyxa enligt Oldeberg, ungefärlig platsangivelse. Inga närmare uppgifter föreligger. 1985 kände markägaren inte till något om fyndet. *Övrig kulturhistorisk lämning.*

L1985:1212

Lägenhetsbebyggelse, torpläming, plats för soldattorp. På platsen är odlingssten påförd varför inga husgrunder är urskiljbara i västra delen. På området är en av hembygdsföreningen uppsatt skylt med texten KNEKTTORPET. Enligt Häradsekonomiska kartan ska torpet ligga väster om vägen och en ekonomibyggnad legat på östra sidan av vägen. Torpet har belägg från år 1668. Genom lämningen går en befintlig väg i nord-sydlig riktning. Öster om vägen finns en stenmur. Den är 65 m lång (SV-NÖ), 1-3 m bred, 1 m h av 0,4- 1 m stora stenar, påförd röjningssten i västra delen. Muren är välbevarad i den östra delen i 2 skikt. I denna del av muren, cirka 35 meter rakt österut från väg, finns en husgrund efter en ekonomibyggnad som är rektangulär, 5,5x5,5 m (Ö-V) stor, med en inre storlek om 5x5 m. Byggnaden är indelad i två likstora rum. Murarna är vällagda av spräckta och rundade stenar, 0,3-0,8 m st. Ansluter till mur i N. Cirka 40 meter nordöst om bebyggelselämningen finns en källargrund, Ca 7,5 x 5,5 m st (NÖ-SV) och 2 m h. Rundad form i plan, höglignande. Ingång i nordöst mot åker, 0,7 m bred, 1,7 m l. Inre rum 2,5x1,5 m st och 1,2 m dj. Fina kallmurade väggar. *Fornlämning.*

L2026:3111

Hägnad, stenmur, 40 m l (Ö-V), 1 m br och 0,5 m h, bevarad i två skikt med 0,4-0,8 m st spräckta stenar. Skalmurskaraktär. *Övrig kulturhistorisk lämning.*

L2026:3112

Boplats, ca 20x15 m st (NV-SÖ). Inom boplatsen påträffades ett kvartsavslag, ett mylonitavslag och ett bränt ben samt skärvig sten spridda inom området. Föremålen påträffades i sand i små husbehovstäkter. *Fornlämning.*

Bilaga 7. Fotodokumentation

Översikt över uppodlad dalgång vid Kocktorp med nyligen nedgrävd kabel utmarkerad med stakkäpp. I bakgrunden vid huset finns en fyndplats, L1985:1811. Bilden är tagen från väster. Foto:Lars Norberg 2026, Sörmlands Arkeologi AB.

Hägnad L2026:3111. Bilden är tagen från väster. Foto:Lars Norberg 2026, Sörmlands Arkeologi AB.

Boplats L2026:3112 med täktgroparna i förgrunden där fynd gjordes. Bilden är tagen från söder. Foto:Lars Norberg 2026, Sörmlands Arkeologi AB.

L2026:3112. Fynd från boplatsen, i form av ett kvartsavslag, ett mylonitavslag och ett bränt ben. Foto:Lars Norberg 2026, Sörmlands Arkeologi AB.

L1985:1212. Skylt med namnet Kneckttorpet. Bilden är tagen från öster. Foto:Lars Norberg 2026, Sörmlands Arkeologi AB.

L1985:1212. Hägnad i form av en stenmur. Bilden är tagen från norr. Foto:Lars Norberg 2026, Sörmlands Arkeologi AB.

L1985:1212. Husgrund, historisk tid i form av en ekonomibyggnad. Bilden är tagen från väster. Foto:Lars Norberg 2026, Sörmlands Arkeologi AB.

L1985:1212. Husgrund, historisk tid i form av en jordkällare. Bilden är tagen från söder. Foto:Lars Norberg 2026, Sörmlands Arkeologi AB.

Uppodlad dalgång vid Stora Boda med nyligen igenfyllda kabelschakt. Bilden är tagen från öster. Foto:Lars Norberg 2026, Sörmlands Arkeologi AB.